

4. nodaļa: SKOLAS KATASTROFU GATAVĪBA UN DROŠA MĀCĪBU VIDE

MĀCĪBU MODULIS 19: Drošības nodrošināšana izglītības iestādēs

Autors: NGO NFE 4 Y/ VETREADY projekta
partnerība

Projekta numurs: 2024-1-ES01-KA220-VET-000257287

Co-funded by
the European Union

Finansēts ar Eiropas Savienības atbalstu. Izteiktie uzskati un viedokļi ir tikai autora(-u) atbildība un neatspoguļo Eiropas Savienības vai Servicio Español para la Internacionalización de la Educación (SEPIE) oficiālo nostāju. Ne Eiropas Savienība, ne finansējuma piešķirējinstanse nav atbildīga par šeit sniegto informāciju.

Mācību moduļa mērķis

Vispārīgais mērķis: nodrošināt izglītojamos ar zināšanām un praktiskām stratēģijām, lai veidotu, uzturētu un veicinātu drošu un pret katastrofām noturīgu izglītības vidi, nodrošinot visu skolas kopienas locekļu aizsardzību un labklājību.

Apmācību moduļa ilgums: 2,6 akadēmiskās stundas

Vērtēšanas metode: vairākatbilžu tests pēc apmācību moduļa apguves

Mērķa grupas: profesionālās izglītības (VET) izglītojamie, tālākizglītības (CVET) izglītojamie, diasporas izglītojamie, kā arī VET un CVET pedagogi

- **Atzinība izglītojamajiem:**
Apliecība par apmācību pabeigšanu (neformālās izglītības programma)
- **Atzinība pedagogiem:**
Apliecība par profesionālās kompetences pilnveidi
- **Sasniedzamā transversālā ESCO prasme (T kategorija):**
T3.1 – Efektīvs darbs

Mācību moduļa sagaidāmie mācību rezultāti

Zināšanas

1. **Atpazīt** efektīva skolas drošības un katastrofu pārvaldības plāna galvenās sastāvdaļas.
2. **Izprast** laika plānošanas, uzdevumu prioritizēšanas un komandas darba nozīmi ārkārtas situāciju sagatavotībā un reaģēšanā.
3. **Raksturot** institucionālās lomas, atbildības un saziņas kanālus, kas nodrošina efektīvu koordināciju katastrofu situācijās.

Prasmes

1. **Pielietot** efektīvas darba un organizatoriskās metodes, gatavojoties skolas ārkārtas situācijām vai reaģējot uz tām.
2. **Efektīvi** sadarboties ar personālu un izglītojamajiem, īstenojot drošības procedūras un mācību trauksmes.
3. **Pielāgoties** mainīgiem vai stresa pilniem apstākļiem, vienlaikus saglabājot koncentrēšanos uz drošības uzdevumiem un pienākumiem.

Šīs prasmes ir tieši saistītas ar transversālo ESCO prasmi **T3.1 – Efektīvs darbs**, kas ietver spēju:

- Efektīvi pārvaldīt laiku, resursus un uzdevumus mērķu sasniegšanai;
- Noteikt prioritātes un organizēt darbu, lai operatīvi reaģētu uz izaicinājumiem;
- saglabāt koncentrēšanos un darba produktivitāti spiediena apstākļos.

Ievads: Kas nodrošina drošību izglītības iestādēs

Skolas un mācību centri ir vairāk nekā tikai mācību vietas — tās ir kopienas, kurās drošība, savstarpēja uzticēšanās un gatavība ārkārtas situācijām ir būtiska. Katastrofas — gan dabas, gan cilvēku izraisītas — var nopietni traucēt šo vidi un apdraudēt izglītojamo, pedagogu un personāla drošību.

Šajā modulī tiek aplūkots, kā izglītības iestādes var **efektīvi sagatavoties ārkārtas situācijām, reaģēt uz tām un atjaunot normālu darbību** pēc tām, nodrošinot, ka ikviens izglītojamais un personāla loceklis ir pasargāts un saņem nepieciešamo atbalstu.

Izprotot drošības plānošanu, koordināciju un komandas darbu, dalībnieki apgūs, kā:

- Veidot drošu un noturīgu mācību vidi;
- Rīkoties efektīvi un mierīgi krīzes situācijās;
- Veicināt gatavības un atbildības kultūru savās izglītības iestādēs.

Galvenie jēdzieni un terminoloģija

- **Skolas drošība:** visi pasākumi un rīcības, kas tiek īstenotas, lai pasargātu skolēnus, pedagogus un personālu no apdraudējuma skolas teritorijā un tās tuvumā.
- **Gatavība katastrofām:** resursu, rīcības un apmācību plānošanas un organizēšanas process, lai efektīvi reaģētu uz ārkārtas situācijām pirms to iestāšanās.
- **Ārkārtas situāciju rīcības plāns (ERP):** soli pa solim izstrādāts ceļvedis, kas nosaka, kā rīkoties, kurš par ko atbild un kā notiek saziņa skolas ārkārtas situācijas vai katastrofas gadījumā.
- **Riska novērtējums:** process, kurā tiek identificēti iespējamie apdraudējumi skolas vidē un izvērtēta to iestāšanās iespējamība un iespējamā ietekmes smaguma pakāpe.
- **Evakuācijas procedūra:** skaidri noteikta kārtība, kā droši pārvietot cilvēkus no bīstamas zonas, piemēram, no klases vai skolas ēkas, ārkārtas situācijas laikā.

Tēmas svarīguma izpratne

- Tikai 2024. gadā vien plūdi, vētras, meža ugunsgrēki un ekstrēms karstums **Eiropā skāra vairāk nekā 413 000 cilvēku.**
- Nesen veikta *Eurobarometer* aptauja liecina, ka gandrīz **divas trešdaļas ES iedzīvotāju jūtas nesagatavoti ārkārtas situācijām** un vēlas saņemt vairāk informācijas par riskiem un rīcību to gadījumā.
- Daudzas skolu ēkas Eiropā ir novecojušas un var neatbilst mūsdienu katastrofu noturības standartiem (piemēram, seismiskajās zonās, plūdu riska teritorijās vai ugunsdrošības jomā).
- Skolas un profesionālās izglītības (VET) centri **ir nozīmīgi kopienu centri** — tajos ik dienu uzturas liels cilvēku skaits, un krīzes situācijās tie nereti kalpo arī kā **ārkārtas patvertnes.**
- Galu galā šis modulis dod iespēju **pasniedzējiem un izglītojamajiem** strādāt efektīvi, mierīgi un atbildīgi, **pārvēršot VET un CVET iestādes drošās, labi sagatavotās un psiholoģiski atbalstošās mācību vidēs.**

Kāpēc šis mācību modulis ir svarīgs?

- Ārkārtas situācijas negaida “piemērotu brīdi” — tās var notikt mācību stundas, darbnīcas vai ikdienišķas apmācību dienas laikā.
- Pēkšņs ugunsgrēka trauksmes signāls, savainots izglītojamais, elektroapgādes pārtraukums vai
- Šādos brīžos mierīgi, efektīvi un labi sagatavoti pedagogi ir izšķiroši.
- Zināšanas par to, kā rīkoties, un gatavība ātri reaģēt aizsargā ne tikai dzīvības, bet arī uzticēšanos, drošības sajūtu un pārliecību, kas ikvienam izglītojamajam ir nepieciešama, lai pilnvērtīgi attīstītos.
- Daudziem profesionālās izglītības izglītojamajiem — īpaši tiem, kuri atgriežas izglītībā vai apgūst jaunas prasmes — mācību vide ir cerības un piederības vieta.
- Šīs vides saglabāšana drošas, iekļaujošas un noturīgas nodrošina, ka izglītības process var turpināties neatkarīgi no radušajiem izaicinājumiem.
- Mācoties saglabāt organizētību, skaidri komunicēt un efektīvi strādāt spiediena apstākļos, mēs palīdzam nodrošināt, ka katrs mācību centrs kļūst par drošu vietu mācībām, izaugsmei un savstarpējam atbalstam.

Dabas katastrofas drošības nodrošināšanas kontekstā izglītības iestādēs

- Dabas katastrofas, piemēram, **plūdi, meža ugunsgrēki, zemestrīces un vētras**, var nopietni traucēt mācību procesu, apmācības un ikdienas darbību izglītības iestādēs.
- Šādi notikumi var radīt bojājumus **ēkām, aprīkojumam un infrastruktūrai**, apdraudot izglītojamo un personāla drošību.
- Efektīva **sagatavotība un koordinācija** palīdz iestādēm krīzes situācijās rīkoties operatīvi un nodrošināt drošību.
- Katastrofu **riska apzināšanas un noturības plānošanas** integrēšana ikdienas darbībā nodrošina izglītības procesa nepārtrauktību pat sarežģītos apstākļos.

Sniega vētras un ekstrēms aukstums

Kāpēc šis katastrofu veids ir būtisks?

- Var traucēt transporta kustību, apkures sistēmu darbību un piekļuvi profesionālās izglītības (VET) centriem.
- Pastāv hipotermijas, apsaldējumu un ēku bojājumu risks.
- Elektroapgādes pārtraukumi ietekmē apgaismojumu, apkuri un mācību procesa nepārtrauktību.

Kāpēc ir svarīgi rīkoties ātri?

- Ātra reaģēšana nodrošina siltumu un drošību visiem ēkā esošajiem.
- Tā palīdz novērst nelaimes gadījumus, ko var izraisīt apledojuši celiņi vai sasalušas caurules.
- Tiek nodrošināta saziņas un ārkārtas rīcības plānu nepārtrauktība.

1. attēls. Drošība sniegputenī pie profesionālās izglītības (VET) centra.
(Attēlu ģenerējis MI — Y. Luhanskyi, izmantojot ChatGPT)

Sniega vētras un ekstrēms aukstums

Ko darīt?

- Uzturēties telpās un droši nodrošināt apkures darbību.
- Attīrīt ieejas un avārijas izejas no sniega un ledus.
- Pārbaudīt siltumizolāciju un elektroapgādes nodrošinājumu.
- Valkāt siltu, slāņveidā sakārtotu apģērbu.
- Savlaicīgi informēt par iestādes slēgšanu vai nodarbību kavēšanos.
- Nodrošināt piekļuvi segām un pirmās palīdzības līdzekļiem.

Ko nedrīkst darīt?

- **Neceļot**, ja vien tas nav absolūti nepieciešams.
- **Nelietot** nedrošus apkures avotus.
- **Neaizsprostot** apkures ventilācijas atveres vai izejas.
- **Neignorēt** apsaldējumu vai hipotermijas simptomus.
- **Neļaut** izglītojamajiem ilgstoši gaidīt transportu ārpus telpām.

Ugunsgrēks

Kāpēc šis katastrofu veids ir būtisks?

- Ugunsgrēki profesionālās izglītības (VET) centros var izcelties elektroinstalācijas bojājumu, laboratoriju vai darbnīcu darbības rezultātā.
- Dūmi un toksiskās gāzes izplatās daudz straujāk nekā liesmas.
- Mācību vidē bieži atrodas viegli uzliesmojoši materiāli un aprīkojums.
- Ugunsdrošības mācību trauksmes ir būtiskas, lai nodrošinātu mierīgu un efektīvu evakuāciju.

Kāpēc ir svarīgi rīkoties ātri?

- Pat neliels ugunsgrēks dažu minūšu laikā var strauji izplatīties.
- Savlaicīga ugunsgrēka atklāšana un trauksmes signāla iedarbināšana glābj dzīvības.
- Ātra ugunsdzēsamo aparātu izmantošana var novērst plašākus bojājumus.

2. attēls. Ugunsgrēks skolas ēkā.
(MI ģenerējis Y.Luhanskyi, izmantojot ChatGPT)

Ugunsgrēks

Ko darīt?

- **Nekavējoties aktivizēt** ugunsgrēka trauksmes signālu.
- **Mierīgi evakuēties** pa norādītajām izejām.
- **Lietot ugunsdzēsamos aparātus** tikai tad, ja ir atbilstoša apmācība un tas ir droši.
- **Aizvērt durvis** aiz sevis, lai palēninātu uguns
- **Pulcēties** norādītajā pulcēšanās vietā.
- Ziņot par **pazudušām personām** vai gūtām traumām.

Ko nedrīkst darīt?

- **Neatvērt** karstas durvis — aiz tām var atrasties uguns.
- **Neizmantot** liftus un neskriet.
- **Neapstāties**, lai savāktu personīgās mantas.
- **Neatgriezties** ēkā, kamēr nav saņemta atļauja.
- **Neaizšķērsot** gaitenhus vai kāpņu telpas.

Plūdi

Kāpēc šis katastrofu veids ir būtisks?

- Spēcīgas lietusgāzes vai upju pārplūšana var applūdināt zemāk izvietotas izglītības iestādes.
- Ūdens radītie bojājumi traucē aprīkojuma darbību, dokumentu saglabāšanu un mācību grafikus.
- Pastāv augsts elektroapdraudējuma un piesārņojuma risks.
- Savlaicīga brīdināšana un droša evakuācija ir izšķiroša.

Kāpēc ir svarīgi rīkoties ātri?

- Augošs ūdens līmenis var iesprostot cilvēkus ēkās.
- Ātra reaģēšana novērš elektrotraumu vai noslīkšanas risku.
- Savlaicīga būtisku materiālu aizsardzība samazina zaudējumus.

3. attēls. Applūdis skolas gaitenis.
(Attēlu ģenerējis MI — Y. Luhanskyi, izmantojot ChatGPT)

Plūdi

Ko darīt?

- Nekavējoties pārvietoties uz augstākiem stāviem vai drošu teritoriju.
- Ja tas ir droši, atslēgt elektroapgādi un gāzes padevi.
- Sekot oficiāli noteiktajiem evakuācijas maršrutiem.
- Izvairīties no iešanas cauri tekošam vai kustīgam ūdenim.
- Sekot informācijai, izmantojot radio vai oficiālos brīdinājumus.
- Sniegt palīdzību neaizsargātiem izglītojamajiem vai personālam.

Ko nedrīkst darīt?

- Neiet applūdušos pagrabos.
- **Nepieskarieties** elektriskajām ierīcēm ar mitrām rokām.
- **Nevadīt** transportlīdzekļus un neiet cauri plūdu ūdeņiem.
- **Neignorējiet** oficiālos brīdinājumus.
- **Neatgriezties** teritorijā, kamēr tā nav atzīta par drošu.

Apstājies un padomā

Reflektīvais scenārijs: rīcība katastrofas gadījumā

Tā ir ierasta apmācību diena jūsu profesionālās izglītības (VET) centrā.

Pēkšņi sākas spēcīgas lietusgāzes. Stundas laikā pagalms ir applūdis, un ūdens sāk iesūkties pirmā stāva darbnīcās.

Izglītojamiem sākas panika — daži mēģina skriet ārā, citi apjukuši sastinguši uz vietas. Elektroapgāde mirgo, un atskan sauciens, ka izejas vārti ir bloķēti ar ūdeni.

“Kā jūs rīkotos šādā situācijā?”

Apstājies un padomā

Ieteicamā rīcība: Efektīva reaģēšana plūdu ārkārtas situācijās

Kāpēc dažas izvēles var būt nedrošas vai neefektīvas

- **Steigšanās ārā**, nepārbaudot ūdens līmeni, var izraisīt traumas vai noslīkšanu — plūdu ūdens var slēpt asus priekšmetus, atvērtas kanalizācijas lūkas vai elektroapdraudējumu.
- **Panika vai pretrunīgu norādījumu** izkliegšana palielina apjukumu un kavē drošu evakuāciju.
- **Iestādes ārkārtas rīcības plānu ignorēšana** noved pie nekoordinētas rīcības, kas palielina risku visiem iesaistītajiem.

Kāda rīcība atbilst labākajai praksei

- **Palikt telpās un, ja izejas ir bloķētas, pārvietoties uz augstākiem stāviem vai drošu vietu.**
- Ja tas ir droši, **atslēgt elektroapgādi un gāzes padevi.**
- Pirms pārvietošanās **pārliecināties, ka visi izglītojamie un kolēģi ir saskaitīti.**
- **Komunicēt mierīgi un skaidri**, sniedzot īsus un pārliecinošus norādījumus.
- **Zinot neatliekamajiem dienestiem** par savas grupas atrašanās vietu un gaidīt glābējus vai atļauju evakuēties.

Tehnoloģiskās/industriālās katastrofas drošības nodrošināšanas kontekstā izglītības iestādēs

- Tehnoloģiskās un industriālās katastrofas var notikt pēkšņi un bez iepriekšēja brīdinājuma, bieži vien iekārtu bojājumu, cilvēcisku kļūdu vai bīstamu vielu noplūdes rezultātā.
- Izglītības iestāžu un profesionālās izglītības (VET) centru kontekstā šādi notikumi var traucēt mācību procesu, apdraudēt drošību un prasīt ātru, koordinētu rīcību.
- Izprotot šos riskus un savlaicīgi tiem sagatavojoties, VET centri var stiprināt noturību, aizsargāt dzīvības un nodrošināt izglītības nepārtrauktību pat sarežģītos apstākļos.

Laboratoriju vai darbnīcu sprādzieni

Kāpēc šis katastrofu veids ir būtisks?

- Laboratorijās un profesionālās izglītības (VET) darbnīcās bieži tiek izmantotas uzliesmojošas gāzes, spiediena iekārtas un gaistošas vielas.
- Pat nelielas kļūdas var izraisīt nopietnus nelaimes gadījumus.
- Nepietiekama apmācība vai drošības pārbaūžu trūkums būtiski palielina risku.

Kāpēc ir svarīgi rīkoties ātri?

- Sprādzieni var izraisīt tūlītējas traumas un sekundārus ugunsgrēkus.
- Ātra evakuācija un savlaicīga pirmās palīdzības sniegšana samazina cietušo skaitu.
- Operatīva ziņošana palīdz novērst situācijas saasināšanos.

4. attēls. Pētījumi laboratorijā.
(MI ģenerējis Y.Luhanskyi, izmantojot ChatGPT)

Laboratoriju vai darbnīcu sprādzieni

Ko darīt?

- **Nekavējoties aktivizēt** ugunsgrēka trauksmes signālu un mierīgi evakuēties.
- **Ja iespējams un ir droši**, palīdzēt cietušajiem nokļūt drošībā.
- **Sekot noteiktajiem ārkārtas evakuācijas maršrutiem.**
- **Nekavējoties informēt** neatliekamos dienestus.
- **Ja ir atbilstoša apmācība**, nodrošināt gāzes un elektroapgādes atslēgšanu.
- **Neatgriezties telpās**, kamēr nav saņemts oficiāls paziņojums par drošību.

Ko nedrīkst darīt?

- Neizmantojot liftus un neskriet.
- Nemēģināt dzēst lielus ugunsgrēkus.
- Nepārvietot cietušos bez nepieciešamības.
- Neaizšķērsot avārijas izejas.
- Neizplatīt nepārbaudītu informāciju.

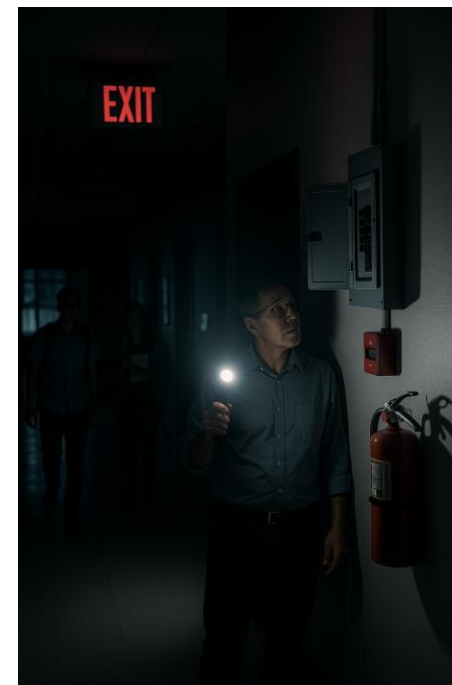
Elektroapgādes traucējumi un pārspriegumi

Kāpēc šis katastrofu veids ir būtisks?

- VET centri ir atkarīgi no iekārtām, datoriem un elektroniskajām sistēmām, kas var pārkarst vai piedzīvot īssavienojumus.
- Elektroapgādes pārtraukumi traucē mācību procesu un var izraisīt ugunsgrēkus vai aprīkojuma bojājumus.
- Nekvalitatīva elektroinstalācija vai tīkla pārslodze palielina riskus, īpaši vecākās ēkās.

Kāpēc ir svarīgi rīkoties ātri?

- Savlaicīga un mērķtiecīga rīcība būtiski samazina elektrotraumu un elektrisko ugunsgrēku izcelšanās risku.
- Operatīva iekārtu atslēgšana nodrošina jutīga aprīkojuma un datu aizsardzību.
- Droša elektroapgādes atjaunošana samazina darbības traucējumus.

5. attēls. Priekšējie lukturi un avārijas gaismas.
(MI ģenerēts, autors Y. Luhanskyi, izmantojot ChatGPT)

Elektroapgādes traucējumi un pārspriegumi

Ko darīt?

- Ja tas ir droši, izslēgt galvenos elektroapgādes slēdžus.
- Atvienot jutīgas ierīces no elektrotīkla, lai novērstu to bojājumus.
- Elektroapgādes pārtraukumu laikā izmantot lukturus, nevis sveces.
- Ievērot elektrodrošības prasības laboratorijās un darbnīcās.
- Par konstatētajām problēmām nekavējoties ziņot tehniskās apkopes personālam.
- Nodrošināt avārijas apgaismojuma pienācīgu darbību.

Ko nedrīkst darīt?

- Nepieskarties mitram elektroaprīkojumam.
- Nepārslogot kontaktligzdas un nelietot bojātus elektrības vadus.
- Elektroapgādes pārtraukumu laikā saglabāt mieru un sniegt skaidrus, mierīgus norādījumus.
- Neveikt elektroiekārtu remontu bez atbilstošas apmācības.
- Neaizšķērsot elektrības sadales skapjus un evakuācijas izejas.

Kīmisko vielu noplūde un toksisku vielu izplūde

Kāpēc šis katastrofu veids ir būtisks?

- VET centros bieži tiek uzglabāti tīrīšanas līdzekļi, laboratorijas ķīmiskās vielas un darbnīcu materiāli, kas noplūdes gadījumā var radīt apdraudējumu.
- Noplūžu rezultātā var izdalīties toksiski izgarojumi vai kodīgas vielas, kas apdraud cilvēku veselību un drošību.
- Nepareiza ķīmisko vielu lietošana vai uzglabāšana palielina ķīmiskās iedarbības risku.
- Informētība un atbilstoša apmācība samazina negadījumu iespējamību un nodrošina savlaicīgu noplūžu ierobežošanu.

Kāpēc ir svarīgi rīkoties ātri?

- Toksiski izgarojumi strauji izplatās un var izraisīt elpošanas traucējumus.
- Nekavējoties veikta evakuācija ierobežo kaitīgo vielu iedarbību.
- Savlaicīga ziņošana ļauj apmācītam personālam droši izolēt apdraudēto zonu.

6. attēls. Ārkārtas situācija laboratorijā.
(MI ģenerējis Y.Luhanskyi, izmantojot ChatGPT)

Kīmisko vielu noplūde un toksisku vielu izplūde

Ko darīt?

- Ja tiek konstatēti kaitīgi izgarojumi, **nekavējoties** veikt evakuāciju.
- **Informēt ārkārtas dienestus** un rīkoties saskaņā ar iestādes noteiktajām procedūrām.
- **Aizvērt durvis un logus**, lai ierobežotu noplūdes izplatīšanos.
- **Izmantot individuālos aizsardzības līdzekļus**, ja tie ir pieejami un ir saņemta atbilstoša apmācība.
- Palīdzēt personām ar elpošanas traucējumiem nokļūt drošās zonās.
- Par incidentu ziņot iestādes administrācijai.

Ko nedrīkst darīt?

- Nepieskarties un nemēģināt savākt nezināmas vielas.
- Neizmantojot ventilatorus vai gaisa kondicionēšanas iekārtas, jo tās veicina izgarojumu izplatīšanos.
- Neatgriezties telpās, kamēr atbildīgās institūcijas nav apstiprinājušas, ka tās ir drošas.
- Neignorēt pat nelielas noplūdes — par visiem gadījumiem nekavējoties ziņot.
- Neēst un nedzert piesārņotajās zonās vai to tuvumā.

Apstājies un padomā

Reflektīvais scenārijs: negaidīta ķīmisko vielu noplūde

- Materiālu testēšanas nodarbības laikā nejauši apgāžas trauks ar tīrīšanas šķīdinātāju un tas izplūst uz darba galda.
- Telpā strauji izplatās spēcīga smaka. Daži apmācāmie sāk klepot, savukārt citi ir neizpratnē, vai atvērt logus vai pamest laboratoriju.
- Jūs esat persona, kas atbild par nodarbības norisi.
- Jūs pamanāt, ka noplūde ātri izplatās elektrības kontaktligzdu virzienā un ka viens no studentiem sniedzas pēc papīra dvieļiem, lai mēģinātu vielu noslaucīt.
- **Kādas būtu Jūsu pirmās darbības šādā situācijā?**
- **Kādi pasākumi varētu novērst paniku un samazināt turpmākos riskus?**

Apstāties un padomā

Ieteicamā rīcība: Droša reaģēšana uz ķīmisko vielu noplūdi

Kāpēc dažas izvēles var būt nedrošas vai neefektīvas

- Noplūdes slaucīšana ar papīra dvieļiem veicina piesārņojuma izplatīšanos un palielina saskares risku ar bīstamām vielām.
- Tūlītēja logu atvēršana var izraisīt toksisko izgarojumu izplatīšanos caur ventilācijas sistēmām.
- Smakas ignorēšana vai rīcības aizkavēšana var radīt veselības traucējumus, piemēram, reiboni vai ķīmiskus apdegumus.
- Mēģinājumi veikt noplūdes savākšanu bez individuālajiem aizsardzības līdzekļiem pakļauj personas kaitīgu ķīmisko vielu iedarbībai.

Kāda rīcība atbilst labākajai praksei

- Informēt visus telpā esošos, saglabāt mieru un nekavējoties attālināties no noplūdes vietas.
- Evakuēt telpu, ja izgarojumi ir spēcīgi vai ķīmiskās vielas veids nav zināms.
- Ja tas ir droši, atslēgt tuvumā esošos elektroenerģijas avotus.
- Aizvērt durvis un logus, lai izolētu skarto zonu.
- Sazināties ar ārkārtas dienestiem vai drošības atbildīgajām personām, sniedzot skaidru un precīzu informāciju par notikušo.
- Neatgriezties telpās, kamēr kompetentās personas nav apstiprinājušas, ka tās ir drošas.

Bioloģiskie/Ar veselību saistītie apdraudējumi izglītības iestāžu drošības nodrošināšanas kontekstā

- Bioloģiskie un ar veselību saistītie apdraudējumi ietver notikumus, kas apdraud veselību, drošību un mācību procesa nepārtrauktību **izglītības iestādēs un profesionālās izglītības centros.**
- Tie var rasties infekcijas slimību uzliesmojumu, piesārņotas vides vai plaša mēroga veselības ārkārtas situāciju rezultātā, kas traucē iestāžu normālu darbību.
- Izpratne par efektīvu rīcību, veselības drošības protokolu ievērošanu un savstarpēja atbalsta sniegšanu šādās krīzēs veicina drošības, atbildības un rūpju kultūras veidošanos — būtiskus elementus katastrofu gatavībā izglītības jomā.

Infekcijas slimību uzliesmojums

Kāpēc šis katastrofu veids ir būtisks?

- Infekcijas slimību uzliesmojumi var strauji izplatīties pārpildītās mācību telpās un darbnīcās.
- Tie traucē mācību procesa nepārtrauktību un apdraud gan izglītojamo, gan pedagogu veselību.
- Nekontrolēta infekcijas izplatība var izraisīt izglītības iestāžu slēgšanu un veicināt saslimstību sabiedrībā.
- Higiēnas un komunikācijas protokolu ievērošana ir būtiska infekcijas ierobežošanai.

Kāpēc ir svarīgi rīkoties ātri?

- Savlaicīga inficēto personu izolēšana novērš plašu infekcijas izplatību.
- Ātra un skaidra komunikācija palīdz izvairīties no panikas un dezinformācijas.
- Operatīva telpu uzkopšana un vēdināšana samazina inficēšanās risku.

7. attēls. Palīdzība izglītības iestādē.
(MI ģenerējis Y.Luhanskyi, izmantojot ChatGPT)

Infekcijas slimību uzliesmojums

Ko darīt?

- Nekavējoties informēt iestādes vadību un atbildīgās veselības iestādes.
- Veicināt roku higiēnas ievērošanu un, ja nepieciešams, sejas masku lietošanu.
- Nodrošināt atbilstošu telpu ventilāciju mācību klasēs un laboratorijās.
- Cieņpilni izolēt personas ar slimības simptomiem.
- Nepieciešamības gadījumā pāriet uz kombinētu vai attālinātu mācību formu.
- Katru dienu veikt virsmu tīrīšanu un dezinfekciju.

Ko nedrīkst darīt?

- Neignorēt pat vieglus saslimšanas simptomus un neapmeklēt nodarbības slimības laikā.
- Neizplatīt nepārbaudītu vai neoficiālu informāciju.
- Nediskriminēt un nestigmatizēt inficētās personas.
- Neatstāt novārtā psiholoģiskā atbalsta nepieciešamību.
- Neaizkavēt oficiālu ziņošanu atbildīgajām institūcijām.

Pārtikas izraisītu slimību uzliesmojums

Kāpēc šis katastrofu veids ir būtisks?

- Daudzās izglītības iestādēs darbojas ēdnīcas vai koplietošanas virtuves, kur var rasties pārtikas piesārņojums.
- Nedroša pārtikas apstrāde un uzglabāšana veicina patogēnu, piemēram, *Salmonella* vai *E. coli*, izplatīšanos.
- Saslimšana var strauji izplatīties gan izglītojamo, gan personāla vidū.

Kāpēc ir svarīgi rīkoties ātri?

- Savlaicīga piesārņotas pārtikas identificēšana novērš turpmākus saslimšanas gadījumus.
- Ātra medicīniskā palīdzība samazina veselības komplikāciju risku.
- Operatīva ziņošana nodrošina atbilstošu pārbaužu veikšanu un preventīvu pasākumu īstenošanu.

8. attēls. Pārtikas nekaitīguma pārbaude kafejnīcā.
(MI ģenerējis Y.Luhanskyi, izmantojot ChatGPT)

Pārtikas izraisītu slimību uzliesmojums

Ko darīt?

- Par iespējamu pārtikas izraisītu saslimšanu nekavējoties ziņot atbildīgajām veselības iestādēm.
- Izolēt skartās personas un nodrošināt tām medicīnisko aprūpi.
- Nekavējoties pārtraukt ēdināšanas pakalpojumu sniegšanu līdz tiek saņemts apstiprinājums par drošību.
- Veikt visu virsmu un virtuves piederumu rūpīgu tīrīšanu un dezinfekciju.
- Pārbaudīt pārtikas uzglabāšanas temperatūras un marķējumu.
- Apmācīt personālu higiēnas un pārtikas drošības prasību ievērošanā.

Ko nedrīkst darīt?

- Neturpināt ēdināšanas pakalpojumu sniegšanu bez atbilstošas pārbaudes.
- Neslēpt informāciju par saslimšanas gadījumiem un neaizkavēt ziņošanu.
- Nelietot uzturā pārtikas pārpalikumus no aizdomīgām piegādēm.
- Nevainot atsevišķas personas; koncentrēties uz preventīviem pasākumiem.
- Neignorēt pat nelielus uzliesmojumus - rīkoties nekavējoties.

Iekštelpu gaisa piesārņojums

Kāpēc šis katastrofu veids ir būtisks?

- Nepietiekama ventilācija vai ūdens noplūdes var veicināt pelējuma veidošanos mācību telpās vai laboratorijās.
- Saskare ar pelējumu var izraisīt elpošanas traucējumus un alerģiskas reakcijas.
- Tas negatīvi ietekmē apmeklējumu, koncentrēšanās spējas un vispārējo labsajūtu.

Kāpēc ir svarīgi rīkoties ātri?

- Pelējums mitros apstākļos izplatās ļoti strauji.
- Savlaicīga tīrīšana un bojājumu novēršana palīdz novērst ēku konstrukciju bojājumus.
- Agrīna ziņošana nodrošina izglītojamo veselības aizsardzību.

9. attēls. Gaisa kvalitātes pārbaude.
(MI ģenerējis Y.Luhanskyi, izmantojot ChatGPT)

Iekštelpu gaisa piesārņojums

Ko darīt?

- Regulāri veikt telpu pārbaudes, lai konstatētu noplūdes un paaugstinātu mitruma līmeni.
- Ziņot par jebkādu pelējuma smaku vai redzamu pelējuma klātbūtni.
- Uzlabot ventilāciju un gaisa apmaiņu telpās.
- Veikt tīrīšanas darbus, izmantojot atbilstošus individuālos aizsardzības līdzekļus.
- Plaša mēroga piesārņojuma gadījumā piesaistīt sertificētus speciālistus.
- Apmācīt personālu profilakses pasākumu ievērošanā.

Ko nedrīkst darīt?

- Neignorēt nelielus piesārņojuma perēkļus — tie var strauji izplatīties.
- Nekrāsot virs pelējuma, neveicot tā pilnīgu noņemšanu.
- Neveikt pelējuma tīrīšanu bez aizsargcimdiem un elpceļu aizsardzības līdzekļiem.
- Neaizšķērsot un nebojāt ventilācijas sistēmas.
- Neatstāt novārtā regulāras tehniskās apkopes un telpu pārbaudes.

Apstājies un padomā

Reflektīvais scenārijs: Pēkšņa saslimšana nodarbības laikā

- Apmācību nodarbības vidū Jūsu VET centrā vienam no izglītojamajiem sākas spēcīga klepus lēkme, viņš izskatās bāls un sūdzas par reiboni.
- Vairāki kursa biedri jūtas satraukti — viens nervozi atkāpjas, bet cits sāk notiekošo filmēt ar mobilo tālruni.
- Jūs atceraties, ka šonedēļ vietējā mērogā ir pieaudzis gripas un pārtikas izraisītu saslimšanu gadījumu skaits.
- Dažu mirkļu laikā spriedze un trauksme pārņem visu auditoriju.
- **«Ko Jūs darītu šādā situācijā?»**

Apstājies un padomā

Ieteicamā rīcība: Reagēšana uz pēkšņu saslimšanu nodarbības laikā

Kāpēc dažas izvēles var būt nedrošas vai neefektīvas

- **Pulcēšanās** ap saslimušo personu vai fiziska saskare ar to var palielināt inficēšanās risku un radīt papildu emocionālu diskomfortu.
- **Filmēšanas** atļaušana vai notikuma publiskošana tiešsaistē pārkāpj personas privātumu un veicina nepatiesas informācijas izplatīšanos.
- **Simptomu ignorēšana** vai rīcības aizkavēšana kavē savlaicīgas medicīniskās palīdzības sniegšanu un **apdraud citus**.
- **Panikas radīšana** vai **nepārbaudītu ieteikumu** sniegšana izraisa neskaidrību un pastiprina bailes.

Kāda rīcība atbilst labākajai praksei

- Mierīgi nomierināt izglītojamo un pavadīt viņu uz noteikto izolācijas telpu.
- Nekavējoties informēt medicīnas personālu vai izsaukt neatliekamos dienestus.
- Lūgt pārējiem izglītojamajiem palikt savās vietās un saglabāt mieru, sniedzot īsu un skaidru situācijas skaidrojumu.
- Pēc personas aiziešanas veikt koplietošanas virsmu dezinfekciju.
- Noformēt incidenta dokumentāciju atbilstoši iestādes iekšējām procedūrām.

Iedvesmojoša rīcība un labās prakses piemēri

Explorisk38: spēlošanas pieeja risku apzināšanās stiprināšanai Francijā

Apraksts:

Explorisk38 ir interaktīva digitāla platforma, kas izstrādāta Izēras departamentā Francijā un paredzēta skolēnu izglītošanai par dabas apdraudējumiem (plūdiem, nogruvumiem, vētrām), izmantojot spēlošanā balstītu mācīšanos. Tā ļauj skolēniem izpētīt Izēras virtuālo karti (tostarp skolas, upes, kalnu takas un pilsētvides zonas) un reāllaikā novērot dažādu apdraudējumu scenāriju attīstību (plūdi, nogruvumi, vētras u. c.). Spēles gaitā dalībnieki mijiedarbojas ar virtuāliem tēliem, analizē riska faktorus un pieņem lēmumus apdraudējumu mazināšanai. Zināšanu nostiprināšanai procesā tiek izmantoti testi, video materiāli un informatīvi uzdevumi.

Kāpēc tas ir iedvesmojoši:

- Pārveido katastrofu izglītību par aizraujošu piedzīvojumu, uzlabojot zināšanu noturību un risku apzināšanos.
- Izmanto vietējo ģeogrāfiju, lai mācību process būtu jēgpilns un viegli uztverams.
- Izstrādāts sadarbībā starp Izēras prefektūru, Grenobles rektorātu un riska izglītības partneriem.
- Veicina pedagogu un izglītojamo spēju sasaistīt digitālo apmācību ar praktisku gatavību reālās situācijās.

Saite uz stāstu: <https://www.preventionweb.net/drr-community-voices/gamifying-risk-awareness-how-french-region-teaching-disaster-preparedness>

Padziļinātai izpētei

UNDRR – “Words into Action: Disaster Education Strategy”.

Praktiska rokasgrāmata, ko izstrādājis ANO Birojs katastrofu riska mazināšanai (UNDRR), piedāvājot ietvarus un rīkus katastrofu gatavības integrēšanai izglītībā un apmācībās. <https://www.undrr.org/publications/words-into-action>

ES Civilās aizsardzības mehānisms – ziņojumi un vadlīnijas.

Oficiāla Eiropas Savienības dokumentācija par katastrofu novēršanu, gatavību un koordinētu ārkārtas reaģēšanu dalībvalstīs — piemērota Eiropas politikas konteksta izpratnei. https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection_en

IFRC (Sarkanā Krusta un Sarkanā Pusmēness federācija) – Visaptverošais skolu drošības ietvars.

Starptautiski atzīts ietvars, kas nosaka, kā skolas un apmācību centri var izvērtēt riskus, plānot reaģēšanas pasākumus un nodrošināt izglītojamo drošību pirms katastrofām, to laikā un pēc tām. <https://www.ifrc.org/document/comprehensive-school-safety-framework-2022-2030>

“Crash Course: Natural Disasters” – izglītojoša YouTube video sērija.

Īsas un aizraujošas video nodarbības, kas skaidro galvenos dabas katastrofu veidus (zemestrīces, plūdus, meža ugunsgrēkus) un cilvēku rīcību šādās situācijās — lieliski piemērotas izmantošanai klasē vai patstāvīgai mācīšanās procesā.

<https://www.youtube.com/@crashcourse>

Avoti

- Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. (2025). *European disaster risk management: Civil protection overview*. European Commission. https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection_en
- Cittadinanzattiva. (2024, November 25). *Promoting societal resilience at school: Raise students' awareness of risk prevention*. Project ENGAGE. <https://www.project-engage.eu/promoting-societal-resilience-at-school-raise-students-awareness-of-risk-prevention>
- European Agency for Safety and Health at Work. (2024). *Dangerous substances and chemical safety in workplaces*. EU-OSHA. <https://osha.europa.eu/en/themes/dangerous-substances>
- European Commission. (2025). *Preparedness Union Strategy: Preventing and responding to emerging threats and crises*. https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/news-stories/news/eu-preparedness-union-strategy-prevent-and-react-emerging-threats-and-crises-2025-03-26_en
- European Environment Agency. (2024). *Climate impacts and adaptation in Europe 2024: Key findings*. EEA Report No. 1/2024. <https://www.eea.europa.eu/publications/climate-impacts-and-adaptation-2024>
- Hazards Center, University of Colorado Boulder. (2024). *The role of children in creating culturally sensitive disaster management*. <https://hazards.colorado.edu/news/research-counts/the-role-of-children-in-creating-culturally-sensitive-disaster-management>

Avoti

- International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. (2022). *Comprehensive school safety framework 2022–2030*. IFRC. <https://www.ifrc.org/document/comprehensive-school-safety-framework-2022-2030>
- JATerror Project. (2024). *Role of community preparedness and engagement in risk and crisis communication*. <https://www.jaterror.eu/wp-content/uploads/2024/11/7.3-Role-of-community-preparedness-and-engagement-in-risk-and-crisis-communication.pdf>
- PreventionWeb / UN Office for Disaster Risk Reduction. (2024, March 25). *Gamifying risk awareness: How a French region is teaching disaster preparedness (Explorisk38)*. <https://www.preventionweb.net/drr-community-voices/gamifying-risk-awareness-how-french-region-teaching-disaster-preparedness>
- Red Cross EU Office. (2023). *School disaster preparedness and safety education resources*. <https://redcross.eu/>
- ScienceDirect. (2025). *The all-of-society approach to disaster resilience: European perspectives*. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212420925001694>
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2017). *Words into action: Guidelines for disaster risk reduction education*. UNDRR. <https://www.undrr.org/publication/words-action-guidelines-disaster-risk-reduction-education>

Avoti

Attēli:

- *Air quality testing.* (AI-generated by Y. Luhanskyi via ChatGPT).
https://chatgpt.com/s/m_68e80b9b702481918322899986c1d52d
- *Emergency in the laboratory.* (AI-generated by Y. Luhanskyi via ChatGPT).
https://chatgpt.com/s/m_68e6c6ff6c308191a82c5c0492691453
- *Fire in a school building.* (AI-generated by Y. Luhanskyi via ChatGPT).
https://chatgpt.com/s/m_68e6bdb3d9d88191bd33b1a9e8fb0859
- *Flooded school corridor.* (AI-generated by Y. Luhanskyi via ChatGPT).
https://chatgpt.com/s/m_68e6bf2dbd98819180e0d758d9b1b659
- *Food safety inspection in the cafeteria.* (AI-generated by Y. Luhanskyi via ChatGPT).
https://chatgpt.com/s/m_68e80a5ab7788191b42d1003959af4a5
- *Headlights and emergency lights.* (AI-generated by Y. Luhanskyi via ChatGPT).
https://chatgpt.com/s/m_68e6c554186c8191a61d9cfdbb91d9ce
- *Help at the educational institution.* (AI-generated by Y. Luhanskyi via ChatGPT).
https://chatgpt.com/s/m_68e80910e91081919b28284ce521fe8f
- *Research in the laboratory.* (AI-generated by Y. Luhanskyi via ChatGPT).
https://chatgpt.com/s/m_68e6c37c35708191ab9729b855ed8e4e
- *Snowstorm safety outside a VET center.* (AI-generated by Y. Luhanskyi via ChatGPT).
https://chatgpt.com/s/m_68e6bb704764819193076647cc16d8e2

PARTNERİBA

<https://ied.eu/>

<https://denizli.afad.gov.tr/>

<https://neotalentway.com/>

<https://www.eva93.lv/>

<https://ngo-nfe4y.com.ua/en>

<https://vonhope.is/>

Lai vērtīga un iedvesmojoša mācīšanās ar VET-READY

4. nodaļu: SKOLAS KATASTROFU GATAVĪBA UN DROŠA MĀCĪBU VIDE un MĀCĪBU MODULI 19: Drošības nodrošināšana izglītības iestādēs

SEKO MUMS

<https://vetready.eu/>